

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-4-20>**Ткаченко Д.О.**аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумського державного університету**Tkachenko Dmytro**
Sumy State University**АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ****ANALYSIS OF THE DEPOSIT GUARANTEE FUND ACTIVITY
IN UKRAINE**

У статті проаналізовано показники діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні, починаючи з 2000 року. Зокрема, здійснено порівняльний аналіз кількості банків-учасників, вкладників, сум вкладів та фінансових ресурсів Фонду гарантування в різні роки, досліджено стан продажу Фондом гарантування активів неплатоспроможних банків. Проаналізовані показники продемонстрували негативні наслідки економічних криз та дуже слабе відновлення доходів населення та їхньої довіри до банків. Обґрунтовано необхідність збільшення гарантованої суми відшкодування вкладів до 500 тис. грн. Встановлено, що перехід на «голландську модель» торгів та новий підхід до формування пулів активів дали змогу наростити активність із продажу активів неплатоспроможних банків. Вказані нововведення дали змогу визначити ринкову вартість майна банків, що ліквідуються, яка є значно нижчою за його балансову вартість.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, голландський аукціон, пул активів, 1 банк – 1 пул, NPL-кредити, гарантована сума відшкодування, альпійська схема.

В статье проанализированы показатели деятельности Фонда гарантирования вкладов физических лиц в Украине, начиная с 2000 года. В частности, осуществлен сравнительный анализ количества банков-участников, вкладчиков, сумм вкладов и финансовых ресурсов Фонда гарантирования в разные годы, исследовано состояние продаж Фондом гарантирования активов неплатежеспособных банков. Проанализированные показатели продемонстрировали негативные последствия экономических кризисов и очень слабое восстановление доходов населения и их доверия к банкам. Обоснована необходимость увеличения гарантированной суммы возмещения вкладов до 500 тыс. грн. Установлено, что переход на «голландскую модель» торгов и новый подход к формированию пулов активов позволили нарастить активность по продаже активов неплатежеспособных банков. Указанные нововведения позволили определить рыночную стоимость имущества ликвидируемых банков, которая существенно ниже его балансовой стоимости.

Ключевые слова: Фонд гарантирования вкладов физических лиц, голландский аукцион, пул активов, 1 банк – 1 пул, NPL-кредиты, гарантированная сумма возмещения, альпийская схема.

The aim of the article is to provide the reader with some data on the Deposit Guarantee Fund's activity of Ukraine. The author of the article is analyzing such indicators as quantity of banks-participants, quantity of depositors, sums of deposits and financial resources of the Deposit Guarantee Fund since 2000. Analyzed indicators showed negative consequences of the economic crises of 2008-2009 and 2014-2015 and a very weak recovery of household incomes and its trust in banks. However, the author shows, despite the negative economic dynamics, the amount of deposits of individuals placed in domestic banks tends to increase. As a result of analyzing amounts of deposits and quantity of depositors the author comes to the conclusion that it's necessary to increase the guaranteed amount of deposit reimbursement to UAH 500,000. The author suggests to make such increasing gradually so the amount of deposit reimbursement will depend on amount of deposit. The article touches upon the situation in sales of bank's assets. It is established that the transition to the "Dutch model" of auctions (when the highest price for the asset is announced, and then the rates are reduced to the one that the first buyer agrees to) and a new approach to the formation of asset pools on the principle of "1 bank –

1 pool" (when all unsold bank`s assets are forming one or several pools) allowed to increase activity in the sale of insolvent bank`s assets. These innovations allowed to determine the market value of the assets of insolvent banks, which is much lower than its book value due to many "toxic" assets (NPL, "trash" securities, receivables on stolen assets etc.). According to the article the average ratio of the sale price of bank`s assets to the book value of sold assets at Dutch auctions was 3%. Actual court case shows real reasons of such situation with bank`s assets and describes an "Alpine" scheme of assets fraud in Ukrainian banks. In the article the author analyzing financial liabilities of the Deposit Guarantee Fund of Ukraine and compares sources of financial resources of Deposit Insurance Systems in Ukraine and in Switzerland and explains why the Switzerland model will not work in modern Ukraine.

Key words: Deposit Guarantee Fund, Dutch auction, asset pool, 1 bank – 1 pool, NPL, guaranteed amount of deposit reimbursement, Alpine scheme.

Постановка проблеми. Аналіз останніх економічних криз в Україні свідчить про те, що одними з перших приймають на себе удар економічних потрясінь саме банківські установи. Значний відтік вкладів може призвести до неплатоспроможності банку. У масштабах країни цей процес може набути ланцюгової реакції, коли крах однієї фінансової установи призводить до кризи банківської системи загалом. У цьому контексті держава Україна в особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб відіграє вирішальну роль у поступовому згладжуванні негативних наслідків кризових явищ та відновленні фінансової стабільності загалом. Аналіз показників діяльності Фонду гарантування у ретроспективі дозволяє зробити висновки щодо ефективності функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні та виявити напрямки подальшого її удосконалення, одним з яких є збільшення гарантованої суми відшкодування. В Україні вказана сума не змінювалася з 2012 року і станом на сьогодні становить 200 тис. грн. або трохи більше 6 тис. євро, тоді як у країнах ЄС максимальна сума покриття становить 100 тис. євро. Вказані обставини свідчать про актуальність дослідження питань ефективності функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти питань функціонування вітчизняної та іноземних систем гарантування вкладів фізичних осіб досліджували такі автори, як: С.О. Ніщимна, О.О. Засядько, М.І. Карлін, М.В. Дубина та інші. Водночас невирішеними залишаються та подальшого дослідження потребують питання якості активів неплатоспроможних банків, збільшення розміру гарантованої суми відшкодування, ефективної реалізації активів банків, що виводяться з ринку.

Метою дослідження є аналіз діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за 2000–2019 роки, виявлення динамічних закономірностей відповідних показників такої діяльності та обґрунтування пропозицій щодо подальшого удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У контексті аналізу показників діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб важливим є оцінювання інформації про вклади фізичних осіб, їх кількість, розмір. Не менш важливою є оцінка кількості банків, що беруть участь у системі гарантування вкладів, та фінансові ресурси, які вони допомагають Фонду гарантування генерувати для забезпечення своєї поточної діяльності (табл. 1). Джерелом є дані сайту Фонду гарантування [1].

Проведений аналіз засвідчує, що протягом 2000–2010 рр. відбувалося збільшення кількості банків-учасників системи гарантування вкладів (зі 131 до 184 банків), потім протягом 4 років спостерігалася відносно стабільна кількість учасників із незначним скороченням до 178 у 2014 році. Після цього протягом 5 років спостерігалася суттєве падіння кількості банків-учасників системи гарантування вкладів. Загалом їх кількість скоротилася на 43,5% (на 57 банків). Таким чином, станом на 1 січня 2020 року 74 банки сплачували внески до Фонду гарантування. Відповідна ситуація є досить очікуваною у зв'язку з виведенням великої кількості неплатоспроможних банків із ринку з огляду на стрімке економічне падіння промислового виробництва та ВВП в Україні в ці роки. Водночас, незважаючи на негативну економічну динаміку, сума вкладів фізичних осіб, розміщених у вітчизняних банках, зросла більш ніж у 130 разів (із понад 3,6 млрд грн. у 2000 році до 474,4 млрд грн. у 2020 році). У період 2000–2009 рр. обсяг вкладів зростав у середньому на 57% щорічно, з 2010 по 2014 р. – темп зростання уповільнився до 15% щорічно, а з 2015 по 2020 р. – скоротився до 3%. Усе це свідчить про негативні наслідки економічних криз 2008–2009 рр. та 2014–2015 рр. і дуже слабке відновлення як доходів населення, так і їхньої довіри до банків.

Додатковим фактором, на нашу думку, що не дозволив банкам більш швидкими темпами залучати депозити фізичних осіб, стало скорочення загальної кількості вкладників в останні роки. Так, якщо з 2000 по 2014 р. кількість вкладників зросла в 10,4 раза (з 4,5 млн осіб до

Таблиця 1

Дані про вклади фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів за 2000–2019 роки

Період	Кількість банків-учасників	Кількість вкладників, тис вкладників	Сума вкладів фізичних осіб, млн грн.	Середній розмір вкладу, грн.	Фінансові ресурси Фонду гарантування, млн грн.
01.01.2000	131	4 559	3 676	806	-
01.01.2001	134	5 359	5 604	1 046	74,3
01.01.2002	135	4 837	9 264	1 915	68,8
01.01.2003	152	7 006	16 646	2 376	155,4
01.01.2004	153	10 462	29 161	2 780	242,8
01.01.2005	160	15 021	38 417	2 559	407,0
01.01.2006	163	18 570	67 885	3 656	629,7
01.01.2007	166	24 240	100 416	4 143	867,0
01.01.2008	172	29 608	155 236	5 243	1 335,5
01.01.2009	183	34 532	204 935	5 935	2 987,3
01.01.2010	184	31 568	198 011	6 273	4 302,7
01.01.2011	175	32 578	254 180	7 802	3 390,3
01.01.2012	175	35 008	282 597	8 072	4 827,3
01.01.2013	174	44 429	338 497	7 619	6 092,1
01.01.2014	178	47 447	402 616	8 486	7 292,9
01.01.2015	161	46 524	382 082	8 213	16 872,6
01.01.2016	118	44 703	362 278	8 104	14 084,4
01.01.2017	99	41 102	382 150	9 298	15 315,9
01.01.2018	83	40 952	413 769	10 104	14 354,4
01.01.2019	77	40 677	438 353	10 776	14 339,2
01.01.2020	74	43 379	474 440	10 937	11 668,2

47,4 млн осіб), що свідчить про щорічне зростання на 20%, то за останні 6 років кількість вкладників скоротилася на більш ніж 3 млн осіб. Проте, незважаючи на кризові періоди, можна засвідчити, що середній розмір вкладу фізичних осіб щорічно зростав у середньому на 15% і досяг станом на січень 2020 року 10 937 грн., що в 13,6 раза більше за показник 2000 року. Досить суттєвим також було і зростання розміру фінансових ресурсів Фонду гарантування, особливо в 2015 році (16,9 млрд грн.), та обсягів виплат із Фонду гарантування вкладникам банків, які станом на 01 січня 2020 року досягли майже 90 млрд грн. (рис. 1). Це відповідає суттєво збільшеній потребі відшкодувати значні суми вкладникам банків, масово виведених у той час із ринку.

Розбудова системи гарантування вкладів в Україні розпочалася у 1998 році з підписанням Указу Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб-вкладників комерційних банків України» [2]. Цим нормативно-правовим актом передбачалося створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як спеціалізованої державної установи, функції якої полягають у забезпеченні майнових інтересів фізичних осіб, які розмістили свої вклади у банках [3]. Цим

Указом було встановлено гарантоване відшкодування за вкладом разом із відсотками у розмірі не більше 500 грн. З того часу адміністративна рада Фонду гарантування збільшувала цю суму 11 разів. Нині максимальний розмір компенсації за вкладами становить 200 тис. грн., що становить 211% від обсягу ВВП на душу населення в Україні. На жаль, відповідні гарантії поширюються виключно на фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Юридичні особи таким захистом скористатися не можуть. Згідно із законодавством усі банки, що мають банківську ліцензію, автоматично стають учасниками Фонду гарантування, окрім АТ «Ощадбанк».

Незважаючи на те, що максимальна гарантована сума страхового покриття вкладів не змінювалася з 2012 року, більшість вкладників (60,5%) станом на 01 січня 2020 року розміщували свої депозити в цих межах (табл. 2).

Ще 38,5% вкладників мали депозити розміром до 10 грн. Вони не підпадають під дію системи гарантування вкладів і водночас не є суттєвими як для власників, так і для стабільності банківської системи. Водночас варто зазначити, що, хоча частка фізичних осіб, які тримають депозити обсягом понад 200 тис грн., і становить лише 1%, сумарний розмір їхніх коштів становить більше

Рис. 1. Кошти, що виплачені вкладникам неплатоспроможних банків, млн грн. (наростаючим підсумком)

270 млрд грн. Це свідчить, що майже 57% від усіх депозитів не забезпечені гарантіями Фонду гарантування. Отже, нагальним, на думку автора, є збільшення граничної суми гарантування вкладів фізичних осіб хоча б до 500 тис. грн. Тоді лише 0,2% вкладників не будуть мати гарантованого захисту всієї суми своїх депозитів, а більше 60% вкладів будуть захищені.

У питанні поступового збільшення гарантованої суми відшкодування досить цікавою виглядає ідея деяких авторів щодо запровадження диверсифікованої системи виплат, тобто відшкодування коштів вкладникам у відсотковому відношенні до розміру вкладу. Так, О.О. Засядко та Р.В. Михайлюк вважають, що було б доцільно змінити поточну практику повного страхування та натомість запропонувати дворівневе страхування: встановити повне покриття певного обсягу депозиту та запропонувати обмежене часткове покриття решти [4, с. 51]. Наприклад, вклад на суму до 200 000 грн. компенсується на 100%, вклади відповідно до 350 000 грн. – на 90%, від 350 000 до 500 000 грн. – у розмірі 80% від суми депозиту.

Збільшення гарантованої суми дозволило би збільшити надходження Фонду гарантування, які вкрай необхідні в контексті погашення боргу перед державою, що виник під час пікових навантажень на Фонд гарантування у період виведення з ринку великих банків.

На кінець 2019 року залишок заборгованості Фонду гарантування перед державою складався з векселів на суму 49,44 млрд грн., за якими на дату погашення буде нараховано 116,88 млрд грн. відсотків.

У контексті дослідження означеного питання важливим є дослідження джерел гарантованих виплат в інших країнах. Одним із найбільш вдалих прикладів вважаємо систему страхування вкладів Швейцарії, адже банківська система цієї країни цілком виправдано вважається однією з найбільш стабільних у світі. Третина коштів на офшорних рахунках у світі зберігається в швейцарських банках [5].

У Швейцарії всі відділення банків і дилерів із цінних паперів повинні бути членами Асоціації захисту депозитів для швейцарських банків та фондових дилерів. У разі неплатоспроможності

Таблиця 2

Структура вкладів фізичних осіб за кількістю вкладників та сумами вкладів станом на 01.01.2020

Розмір вкладу, грн.	Кількість вкладників		Сума вкладів	
	тис. осіб	%	млн грн.	%
до 10 грн.	16 696,0	38,5	21,4	0,0
від 10 до 200 000 грн.	26 249,5	60,5	204 241,5	43,1
від 200 000 до 500 000 грн.	328,3	0,8	92 257,3	19,4
понад 500 000 грн.	105,2	0,2	177 920,1	37,5
Всього	43 379,0	100,0	474 440,3	100,0

одного з учасників цієї асоціації інші її учасники забезпечують виплату протягом одного місяця кредиторам банкрута необхідної суми коштів у розмірі, що визначений Управлінням із питань регулювання фінансових ринків Швейцарії. Компенсація сум, сплачених учасниками асоціації, відбуватиметься у результаті продажу майна фондового дилера або банку під час ліквідаційної процедури [6, с. 184].

Тобто, у Швейцарії безпосереднє державне втручання у цій сфері зведене до мінімуму, оскільки фінансові установи беруть на себе ризик неплатоспроможності одного з учасників ринку. Саме тому всі учасники фінансової системи зацікавлені в її прозорості та стабільності функціонування.

Натомість, на нашу думку, в Україні поки зарано впроваджувати саморегулятивні процеси у цій сфері. Пояснюється це тим, що більшість банківських установ, які виводяться з ринку, потрапляють в управління Фонду гарантування значно спустошеними. Левова частка активів у балансі таких банків охоплена проблемними кредитами, «сміттєвими» цінними паперами, безнадійною дебіторською заборгованістю. Дослідження причин недостатності майна банків дозволяє дійти висновків про цілеспрямоване виведення активів власниками та керівниками таких банків.

Як приклад можна навести застосування так званої «альпійської схеми». Суть її полягає в такому: вітчизняний банк (назвемо його Банк А) відкриває кореспондентський рахунок в іноземному банку (Банк В). На вказаний рахунок Банк А перераховує залучені від клієнтів кошти. У подальшому Банк В (як правило, зареєстрований в Австрії або у Князівстві Ліхтенштейн) видає кредит офшорній компанії (Фірма С). Як забезпечення виконання зобов'язань за цим кредитом Банк А поручається за Фірму С коштами, що розміщені на кореспондентському рахунку в Банку В. Фірма С не повертає кредит Банку В, внаслідок чого останній звертає стягнення на кошти Банку А.

Так, у своєму вироку від 02 червня 2014 року Шевченківський районний суд м. Києва у справі № 761/30783/13-к встановив, що 16 листопада 2011 року ПАТ «Банк «Таврика» відкрило кореспондентський рахунок № АТ971924000100462860 в «Майнль Банк Акцієнгезельшафт» («Meinl Bank Aktiengesellschaft», Відень, Австрія). 22 грудня 2011 року між «Майнль Банк Акцієнгезельшафт» та компанією «Вінтен Трейдинг ЛТД» (м. Ларнака, Республіка Кіпр) укладено договір позики на суму 50 000 000 доларів США. Того ж дня Голова Правління ПАТ «Банк «Таврика» за проханням колишнього Голови Наглядової Ради

ПАТ «Банк «Таврика» уклав із «Майнль Банк Акцієнгезельшафт» договір відповідального зберігання та застави грошових коштів у сумі 26 502 636,59 доларів США, які зараховано на вищевказаний кореспондентський рахунок, як гарантії забезпечення виконання взятих зобов'язань компанією «Вінтен Трейдинг ЛТД». У результаті невиконання компанією «Вінтен Трейдинг ЛТД» своїх зобов'язань за договором позики від 22 грудня 2011 року з «Майнль Банк Акцієнгезельшафт», останній, діючи відповідно до умов договору відповідального зберігання та застави грошових коштів від 22 грудня 2011 року, провів 27 листопада 2012 року списання коштів з кореспондентського рахунку ПАТ «Банк «Таврика» № АТ971924000100462860 у розмірі 26 502 636,59 доларів США [7].

Слід зазначити, що такі випадки є непоодинокими в сучасних українських реаліях (досить згадати ситуацію з результатами розслідування Міжнародного детективного агентства Kroll щодо виведення активів з АТ КБ «ПРИВАТ-БАНК» та подальші судові процеси проти ексклюзивників цього банку у судах Великобританії та США). Це свідчить про відсутність зацікавленості значного кола учасників фінансового ринку у справному функціонуванні системи. Замість того, щоб забезпечувати ефективне інвестування залучених банками коштів в економіку країни, деякі власники та керівники банків акумулюють залучені кошти вкладників з метою їх подальшого виведення з банку.

Аналіз діяльності ФГВФО засвідчує, що загальні фактичні надходження грошових коштів за 2018 рік становили 8,8 млрд грн., у тому числі:

- 1,4 млрд грн. – надходження від погашення кредитної заборгованості;
- 6,8 млрд грн. – надходження від продажу активів банків;
- 0,5 млрд грн. – надходження від продажу цінних паперів;
- 0,1 млрд грн. – надходження від здавання активів банків в оренду.

У 2019 році відбулася низка змін у діяльності Фонду гарантування, які дали змогу збільшити надходження Фонду за рахунок зростання продажу активів виведених із ринку банків. Як наслідок:

1. Здійснено повний перехід на нову систему продажу активів (майна) за «голландською моделлю» аукціонів (за винятком деяких активів). Такий перехід сприяв підвищенню динаміки продажу активів та забезпечив можливість їх продажу протягом прогнозованого періоду часу. Відмінність від попередньої («англійської») моделі полягає в тому, що автоматичне покровкове зниження ціни від початкової до ціни про-

дажу відбувається упродовж одного дня. Загалом, за день торгів ціна може знизитися зі 100% до 20% (а в деяких випадках – до 99%) від номіналу. Натомість було збільшено строки експозиції активів: на ознайомлення із лотами тепер надається від 3 до 40 робочих днів.

2. Розроблено та запроваджено політику формування пулів корпоративних кредитів.

3. Проведено вдалі аукціони із залученням міжнародних радників із продажу активів, зокрема First Financial Network, DebtX, Cohen & Company Financial Ltd. (в Україні представлена структурою ТОВ «Ексіто Партнерс і Коен Україна») та KPMG. Перший успішний продаж великого пулу NPL-активів в Україні був здійснений за допомогою американських радників – компанії First Financial Network (їхньою дочірньою компанією First Financial Network Ukraine, LLC) у грудні 2018 року. Ціна продажу цих активів становила 130 млн грн. за початкової – 235 млн грн. Загалом протягом 2019 року міжнародні консультанти з продажу активів FFN, DebtX, Cohen & Company Financial Ltd підготували до продажу і провели шість успішних аукціонів та допомогли Фонду гарантування реалізувати NPL-активи ще на 1,442 млрд грн. Ще три успішних аукціони з продажу великих пулів NPL-активів у 2019 році були проведені через систему Prozorro.Sale. Ціна продажу цих активів становила 235 млн грн. Учасниками та переможцями таких аукціонів з продажу NPL-активів були компанії як з українським, так і з іноземним капіталом.

4. Передбачено застосування додаткового інструменту забезпечення виконання

зобов'язань учасниками відкритих торгів (аукціонів) – банківської гарантії.

У контексті нашого дослідження вважаємо необхідним проаналізувати стан продажу активів банків Фондом гарантування. Джерелом даних є «Інформаційний портал Фонду гарантування: Торги» [8] та дані звіту Фонду гарантування [9].

Протягом 2019 року за результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам активів (майна) неплатоспроможними банками було реалізовано активів (майна) банків на загальну суму 7,97 млрд грн. Балансова вартість реалізованих активів становила 237,7 млрд грн. Таким чином, відношення ціни реалізації активів (майна) до балансової вартості становило в середньому 3% (табл. 3). Такий низький показник пояснюється активною реалізацією в 2019 році пулів кредитів фізичних осіб та пулів кредитів юридичних осіб, а також пулів активів банків за так званим підходом «один банк – один пул» зі значним дисконтом.

Протягом 2019 року за результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам активів (майна) неплатоспроможними банками було реалізовано активів (майна) банків на загальну суму 7,97 млрд грн., що на 26,5% більше, ніж в 2018 році (6,3 млрд грн.) та на 37,4% більше, ніж в 2017 році (5,8 млрд грн.) (табл. 4).

30 жовтня 2017 року відбувся перший продаж активів (майна) банків шляхом проведення відкритих торгів (аукціонів) із використанням електронної торгової системи для проведення

Таблиця 3

Реалізація активів (майна) банків у 2019 році

Місяць 2019 р.	Балансова вартість реалізованих активів (майна) банків, тис грн.	Ціна реалізації активів за результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам, тис грн.	Співвідношення ціни реалізації активів та балансової вартості активів, %
УСЬОГО	237 726 370	7 977 141	3%
Січень	20 628 282	249 983	1%
Лютий	42 142 994	1 600 664	4%
Березень	39 200 461	477 930	1%
Квітень	12 030 926	592 312	5%
Травень	3 728 618	702 164	19%
Червень	1 374 163	166 462	12%
Липень	19 034 394	694 335	4%
Серпень	21 164 542	882 400	4%
Вересень	21 643 434	525 407	2%
Жовтень	17 366 881	683 131	4%
Листопад	20 988 148	972 322	5%
Грудень	18 423 529	430 032	2%

Таблиця 4

Порівняння ціни реалізації активів (майна) банків за результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам за 2017–2019 роки

Тип активу	Ціна реалізації за 2019 рік, тис грн.	Ціна реалізації за 2018 рік, тис грн.	Ціна реалізації за 2017 рік, тис грн.
УСЬОГО	7 977 141	6 278 121	5 797 598
Нерухоме майно	2 786 571	1 656 858	1 695 344
Земельні ділянки	215 342	175 381	78 252
Транспортні засоби	14 758	24 112	55 793
Права вимоги за кредитними договорами та дебіторська заборгованість	4 798 697	4 091 016	3 257 413
Цінні папери	8 143	145 315	445 649
Інші активи та безпосередній продаж	153 629	185 440	265 146

Таблиця 5

Порівняння реалізації активів (майна) банків на «голландських аукціонах» за 2017–2019 роки

Місяць року	Кількість реалізованих лотів на «голландських аукціонах» в 2017–2018 роках, шт	Ціна реалізації «голландських аукціонів» в 2017–2018 роках, млн грн.	Кількість реалізованих лотів на «голландських аукціонах» в 2019 році, шт	Ціна реалізації «голландських аукціонів» в 2019 році, млн грн.
УСЬОГО	3 786	2 888	3 637	4 673
Січень	357	320	247	184
Лютий	226	88	174	1 590
Березень	218	188	319	390
Квітень	502	268	239	217
Травень	463	234	405	244
Червень	266	328	320	112
Липень	291	193	413	422
Серпень	227	160	598	668
Вересень	305	162	416	207
Жовтень	262	302	178	321
Листопад	278	222	143	104
Грудень	391	423	185	214

електронного аукціону, який складається з автоматичного покрокового зниження початкової (стартової) ціни лота, етапів подання закритих цінових пропозицій та цінової пропозиції, так званий «голландський аукціон». За період з 30.10.2017 по 31.12.2017 на «голландському аукціоні» було реалізовано 126 лотів з ціною продажу 47,2 млн грн. Середнє зниження початкової ціни лотів становило 74%.

У 2018 році на «голландських аукціонах» було виставлено на продаж вже 25 196 лотів зі стартовою ціною 465,8 млрд грн., 3660 лотів з яких було реалізовано за ціною реалізації 2,84 млрд грн., що становило 45% усіх успішних торгів (аукціонів) з продажу активів (майна) банків за 2018 рік.

У 2019 році на «голландських аукціонах» було виставлено на продаж 17 007 лотів зі стартовою ціною 265,8 млрд грн., 3637 лотів з яких було реалізовано за ціною реалізації 4,67 млрд грн.,

що становило 59% усіх успішних торгів (аукціонів) з продажу активів (майна) банків за 2019 рік. У таблиці 6 наведено порівняння реалізації активів (майна) банків на «голландських аукціонах» за 2017–2019 рр.

Середнє співвідношення ціни реалізації активів (майна) банків та балансової вартості реалізованих активів (майна) банків на голландських аукціонах становило 3%, але цей показник конверсії за окремими типами активів варіюється від 0,4% до 58%, детальніше – у таблиці 6.

За результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам активів (майна) банків за 2019 рік 85% від загального обсягу реалізованих активів (майна) банків припало на 10 банків. Лідером продажу активів (майна) банків є АТ «ВТБ БАНК». На цей банк припадає 19% (за ціною реалізації) всіх успішних відкритих торгів (аукціонів) за 2019 рік (рис. 2).

Таблиця 6

Співвідношення ціни реалізації активів за результатами відкритих торгів на «голландських аукціонах» та їх балансової вартості за 2019 рік

Тип активу	Балансова вартість, тис грн.	Ціна реалізації за результатами відкритих торгів, тис. грн.	Співвідношення ціни реалізації активів та балансової вартості активів, %
УСЬОГО	158 080 681	4 672 997	3%
Нерухоме майно	2 093 271	1 213 644	58%
Земельні ділянки	287 375	81 335	28%
Транспортні засоби	41 710	15 985	38%
Інші основні засоби	19 133	8 467	44%
Пули кредитів фізичних осіб (іпотека)	12 737 975	458 792	4%
Пули кредитів фізичних осіб (беззаставні)	4 629 536	33 043	1%
Пули кредитів фізичних осіб (автокредити)	2 430 963	21 317	1%
Пули "1 банк-1 пул"	115 660 688	443 943	0,4%
Кредити юридичних осіб та дебіторська заборгованість	17 361 214	1 700 898	10%
Іпотечні кредити	2 785 220	687 869	25%
Інші кредити фізичних осіб	15 801	4 132	26%
Цінні папери	17 794	3 575	20%

Таблиця 7

Результати реалізації майна банків за структурою та типами активів

ВСЬОГО, млн грн.	7 977,1	100%
Права вимоги за кредитними договорами	4 614,2	58%
Основні засоби	3 116,8	39%
Дебіторська заборгованість	184,5	2,3%
Інші активи (картини, монети тощо)	45,1	0,6%
Продаж безпосередньо юридичним чи фізичним особам	8,4	0,1%
Цінні папери / Корпоративні права	8,1	0,1%

За результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам протягом 2019 року реалізовані активи (майно) банків мали таку структуру за типами активів (майна) банків (табл. 7).

У 2017 році було розпочато процес продажу лотів, сформованих з пулу активів банків (так званий підхід «один банк – один пул»), включених до переліку банків, щодо яких планується завершити процедуру ліквідації. Слід зазначити, що для одного банку, що реалізується за підходом «один банк – один пул» може бути сформовано від одного до декількох таких пулів, а саме: окремий пул активів, що знаходяться в заставі кожного кредитора (наприклад, майнові права з кредитами, які забезпечено виконання зобов'язань банку перед Національним бан-

ком України, Державною іпотечною установою), пул проблемних активів (з припиненими боржниками, негативними судовими рішеннями, майнові права за «сміттєвими» цінними паперами тощо), пул всіх інших активів.

Рис. 2. Ціна реалізації за результатами відкритих торгів (аукціонів) та продажу безпосередньо юридичним чи фізичним особам протягом 2019 року, млн грн.

За даним підходом в 2017 році було реалізовано один лот АТ «ЕРДЕ БАНК». Ціна реалізації становила 4 979 860,39 грн., що становило 2% від балансової вартості активів.

У 2018 році було реалізовано 15 таких лотів з ціною реалізації 41 239 498,73 грн., що становило 0,2% від балансової вартості.

У 2019 році продаж активів одного банку в середньому відбувався за 0,38% від балансової вартості активів.

Аналіз вказаних вище показників засвідчує вкрай низький рівень повернення балансової вартості активів банків Фондом гарантування. Така тенденція пояснюється тим, що станом на кінець ліквідаційної процедури на балансі банку обліковуються, як правило, «токсичні» активи (бланкові та/або проблемні кредити, майнові права за «сміттєвими» цінними паперами, дебіторська заборгованість за втраченими активами тощо), які не зацікавили ринок на початкових етапах продажу, не зважаючи на 80% і 96% дисконти від їх стартової ціни.

Найкращими були результати продажу активів АТ «БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА» (5,8 %) та АТ «ПОРТО-ФРАНКО» (4,09%). Результати продажу активів інших банків становлять менше 4% від їх балансової вартості. Серед проданого найкращим чином реалізовувалися основні засоби, частка яких становила 39%

(3116,8 млн грн.) від загальної маси всіх результативних відкритих торгів. Причому відношення ціни їх реалізації до балансової вартості було також досить високим – 40%. У структурі реалізованих основних засобів 90% становили об'єкти нерухомого майна (житлового та нежитлового призначення), 7% – земельні ділянки, 3% – інші основні засоби (транспортні засоби, меблі, обладнання тощо).

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз показників діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб дає змогу дійти таких висновків:

1. Станом на сьогодні гарантована сума відшкодування в Україні є заниженою та потребує поступового збільшення як мінімум до 500 тис. грн.

2. Перехід Фондом гарантування на «голландську модель» аукціонів та новий підхід до формування пулів активів за принципом «1 банк – 1 пул» дали змогу наростити активність із продажу активів виведених із ринку банків.

3. Ринкова вартість майна неплатоспроможних банків є значно нижчою за його балансову вартість, з огляду на те, що лєвова частка в його структурі припадає на «токсичні» активи (проблемні кредити, «сміттєві» цінні папери, дебіторську заборгованість за втраченими активами тощо).

Список використаних джерел:

1. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Статистика. URL: <http://old.fg.gov.ua/statystyka> (дата звернення: 25.07.2020).
2. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Інформація про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://old.fg.gov.ua/about> (дата звернення: 25.07.2020).
3. Ніщимна С.О. Правове регулювання державного захисту вкладів фізичних осіб. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 174–177.
4. Засядько О.О. Особливості функціонування системи страхування депозитів в Україні / Р.В. Михайлюк. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. Вип. 2. С. 48–53.
5. Карлін М.І. Причини, проблеми та шляхи регулювання діяльності офшорів у світовій фінансовій системі. Новітня історія суспільних трансформацій. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/nvse/01_2014/14dmvush.pdf (дата звернення: 25.07.2020).
6. Дубина М.В. Особливості функціонування системи страхування вкладів у Швейцарії. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2014. Вип. 1. С. 181–189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2014_1_21
7. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 02 червня 2014 року по справі № 761/30783/13-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39090842> (дата звернення: 25.07.2020).
8. Інформаційний портал ФГВФО. Торги. URL: <http://torgi.fg.gov.ua/> (дата звернення: 25.07.2020).
9. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Звітність. URL: <http://fg.gov.ua/articles/41316-zviti-prodiyalnist.html> (дата звернення: 25.07.2020).

References:

1. Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib. Statystyka [The Deposit Guarantee Fund. Statistics]. Available at: <http://old.fg.gov.ua/statystyka> (accessed: 25.07.2020).
2. Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib. Informatsiia pro Fond harantuvannia vkladiv fizychnykh osib [The Deposit Guarantee Fund. About DGF]. Available at: <http://old.fg.gov.ua/about> (accessed: 25.07.2020).

3. Nishchymna S.O. (2017) Pravove rehuliuвання derzhavnoho zakhystu vkladiv fizychnykh osib [Legal regulation of deposits state protection]. *Porivnialno-analitychne pravo* [Comparative and analytical law], no. 1, pp. 174–177.
4. Zasiadko O.O. (2011) Osoblyvosti funktsionuvannya systemy strakhuvannya depozytiv v Ukraini [Features of the deposit insurance system in Ukraine] / R.V. Mykhailiuk. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky* [Financial and credit activities: problems of theory and practice], vol. 2, pp. 48–53.
5. Karlin M.I. Prychyny, problemy ta shliakhy rehuliuвання diialnosti ofshoriv u svitovii finansovii systemi. Novitnia istoriia suspilnykh transformatsii [Causes, problems and ways of offshore activities regulation in the global financial system. Recent history of social transformations]. Available at: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvse/01_2014/14dmvvush.pdf (accessed: 25.07.2020).
6. Dubyna M.V. (2014) Osoblyvosti funktsionuvannya systemy strakhuvannya vkladiv u Shveitsarii [Features of the deposit insurance system in Switzerland]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya ekonomichna* [Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. The series is economic], vol. 1, pp. 181–189. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2014_1_21 (accessed: 25.07.2020).
7. Vyrok Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 02 chervnia 2014 roku po spravi № 761/30783/13-k [The verdict of the Shevchenkivsky District Court of Kyiv of June 2, 2014 in the case no. 761/30783/13-k]. Available at: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39090842> (accessed: 25.07.2020).
8. Informatsiinyi portal FHVFO. Torhy [DGF information portal. Auction]. Available at: <http://torgi.fg.gov.ua/> (accessed: 25.07.2020).
9. Fond harantuvannya vkladiv fizychnykh osib. Zvitnist [DGF. Reporting]. Available at: <http://fg.gov.ua/articles/41316-zviti-pro-diyalnist.html> (accessed: 25.07.2020).